

Організація профільного навчання фізичної культури у старшій школі вимагає особливих умов, зокрема достатнього рівня матеріально-технічного забезпечення навчального закладу або забезпечення навчально-тренувальної бази для спортивного вдосконалення учнів; задовільного рівня навчально-методичного забезпечення викладання профільних предметів; достатньої кількості висококваліфікованих учителів, підготовлених до роботи в профільних класах, а тому не всі українські школи їм відповідають. Крім того, низька мотивація школярів до здобуття професій вчителя фізичної культури чи тренера з виду спорту, низькі рухові можливості учнів та низький статус фізичної культури в суспільстві суттєво зменшують контингент старшокласників спортивного профілю навчання.

Висновки. Таким чином, представлено кількісну характеристику розподілу учнів міських та сільських шкіл за напрямками профільного навчання в регіонах України. Наведено статистичні дані щодо стану та динаміки впровадження профільного навчання фізичної культури українських старшокласників. Встановлено, що в Україні популярність впровадження профільного навчання фізичної культури старшокласників порівняно з іншими напрямками профілізації доволі низька (близько 4%). За кількісним показником ЗНЗ спортивного профілю в Україні переважають східний, західний та південний регіони.

Необхідність розвитку галузі фізичного виховання і спорту на національному рівні зумовлює перспективний характер фізичної культури як навчального профілю старшої ланки шкільної освіти. Тому вирішення питання матеріально-технічного, навчально-методичного та кадрового забезпечення вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладів, а також підвищення популярності фізичної культури в суспільстві створить умови для розвитку спортивного напрямку профілізації старшокласників в умовах сьогодення.

Перспективи використання результатів дослідження полягають у впровадженні практичних заходів щодо розвитку спортивного напрямку профільного навчання старшокласників у регіонах України. Аналіз причин недостатньої популярності поглибленого навчання фізичної культури та вивчення успішного досвіду організації спортивного профілю в окремих школах України дозволять визначити шляхи оптимізації змісту профільної освіти за спортивним напрямком.

Література

1. Bailey R. Physical Education and Sport in Schools: A Review of Benefits and Outcomes. *Journal of School Health* 2006;76:397-401.
2. Bottani N. Walberg H.J. International Educational Indicators // *The International Encyclopaedia of Education*. – Vol. 9. – Oxford. 1994.
3. McKenzie TL. The preparation of physical educators: A public health perspective. *Quest*. 2007;59(4):346–357.
4. Trudeau F & Shephard RJ. Physical education, school physical activity, school sports and academic performance. *International Journal of Behavioural Nutrition and Physical Activity* 2008; 5:10.
5. Василяшко І. Профільне навчання у старшій школі: стан і проблеми реалізації / І. Василяшко, М. Коваленко, О. Лозова // *Управління освітою*. – 2012. – липень. - № 14 (290). -С. 13-16.
6. Войтович І. М. Динаміка впровадження профільного навчання старшокласників за спортивним напрямком в Україні / І. М. Войтович // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. – 2012. - № 6. – С. 41-46.
7. Котова О. В. Теоретичні аспекти профільного навчання в старшій школі / О. В. Котова // *Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. в галузі фіз. культ. та спорту*. – Л., 2006.– № 10. – С.139 – 141.
8. Пашковська, А. Ю. Статистичне вивчення середньої освіти в Україні [Текст] : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.00.10 / Пашковська Анна Юріївна . — Київ: НАСОІА, 2016 . — 20 с.

Євтушок М.В.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

ЗМІСТ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ.

У статті окреслено особливості організації пізнавальної діяльності студентів СМГ у процесі занять з фізичного виховання, а саме: рівні розвитку пізнавальної діяльності студентів СМГ, система мотивів до занять фізичними вправами, дидактичні умови проведення занять та науково-методичне забезпечення процесу з фізичного виховання, а також шляхи оптимізації формування в студентів СМГ прагнення до систематичних занять фізичними вправами.

Ключові слова: *пізнавальна діяльність, фізичне виховання, пізнавальні можливості.*

Євтушок М.В. Содержание особенностей организации познавательной деятельности студентов специальной медицинской группы в процессе занятий физическими упражнениями. В статье обозначены особенности организации познавательной деятельности студентов СМГ в процессе занятий по физическому воспитанию, а именно: уровни развития познавательной деятельности студентов СМГ, система мотивов к занятиям физическими упражнениями, дидактические условия проведения занятий и научно-методическое обеспечение процесса физического воспитания, а также пути оптимизации формирования у студентов СМГ стремления к систематическим занятиям физическими упражнениями.

Ключевые слова: *познавательная деятельность, физическое воспитание, познавательные возможности.*

Yevtushok M.V. The content features of the organization of cognitive activity of students of special medical group in the process of exercise. The article marked features of the organization of cognitive activity of special medical group students in the process of physical education classes, namely the levels of development of informative activity of special medical group students, the system of motives for physical exercises, didactic conditions of training and scientific and methodological support of the process of physical education, ways to

optimize the formation of special medical group students desire for systematic physical exercise, as well as the main challenges in preparing students for professional work and the organization of independent life: to promote the most full reflection and disclosure in the minds of students the value of sports activities for the future professional and personal formation, and on this basis, to encourage and support appropriate treatment of all structural components of the sports activity, which would be filled with their own willingness to obtain information freely operate acquired physical culture knowledge to implement and skills in practice. It was determined that the evaluation of educational and recreational and sports and educational achievements of students in dynamics of training in high school should be regarded as one of the most effective mechanisms for versatile model of education quality and the depth of the essence of the process of formation of physical culture of man it is that he focuses not only on the uptake knowledge, but also on the ways of mastering on patterns and ways of thinking and action on the development of cognitive powers and human creativity.

Key words: *cognitive activity, physical education, educational opportunities.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В епоху кардинальної трансформації в контексті переходу людства до суспільства «здорових особистостей» все більшої актуальності набуває відповідність освіти реальним вимогам життя. Оцінювання навчально-оздоровчих та фізкультурно-виховних досягнень студентів у динаміці навчання у ВНЗ повинно розглядатися як один із дійових механізмів забезпечення різнобічної моделі якості освіти.

Основоположним принципом фізкультурного виховання є єдність світоглядного, інтелектуального й тілесного компонентів у формуванні фізичної культури особистості, яка зумовлює освітню, методичну та діяльнісно-практичну спрямованість виховного процесу [1, 2, 4]. Глибинна сутність процесу формування фізичної культури людини полягає в тому, що він орієнтує не тільки на засвоєння знань, а й на способи цього засвоєння, на зразки і способи мислення і діяльності, на розвиток пізнавальних сил і творчого потенціалу людини.

Чинники розвитку пізнавальної діяльності поділено на складові компоненти: навчання, виховання, розвиток, де відбувається педагогічний вплив, тобто управління ними з метою розвитку пізнавальної діяльності[3].

Так, у навчанні (самоосвіті) простежується формування навчальних і професійних мотивів, пізнавальних інтересів, самостійності, творчості, ініціативи, професійної компетентності, навчальної успішності; у вихованні (самовихованні) – формування когнітивних потреб, ціннісного ставлення до професії та освіти, професійної та пізнавальної спрямованості, ініціативи; в особистісному розвитку – розвиток інтелекту, розумової самостійності, розумових вербальних і невербальних дій; у психологічній підготовці – формування вольових якостей, мислення. Дослідження про взаємозв'язок між характеристиками психомоторики, рівнем інтелектуального розвитку та успішністю навчання молоді засвідчили, що найбільшою мірою прагнення до цілісного пізнання людини відображається в єдності її фізичного, розумового і морального розвитку. Тому, чим вдаліше виконуються дії, що вимагають тонкої зорово-моторної координації, тим вищі інтелектуальні показники, особливо невербальні, тим вища успішність та інші показники пізнавальних здібностей і навпаки. Мозок здатний контролювати приплив подразників й інтенсивність рухової діяльності, а отже, і рівень власної активності [7].

Психологічний механізм самоуправління складний. Особистість вибірково ставиться до зовнішнього виховного або освітнього впливу. Вона приймає або заперечує його, будучи водночас активним регулятором власної психічної діяльності. Всяка зміна в розвитку особистості відбувається як його власний емоційний вибір або свідоме рішення, тобто регулюється особистістю «зсередини». Основу внутрішнього саморегульовального механізму складають три інтегральні якості: потреби, спрямованість (інтереси, переконання, соціальні установки, ціннісні орієнтації, світогляд), Я-концепція[8].

Добираючи адекватні до вимог сучасного життя форми організації навчально-виховного процесу з фізичного виховання студентської молоді у ВНЗ України та враховуючи міжнародний досвід розв'язання завдань збереження і зміцнення здоров'я, формування духовно, психічно, фізично гармонійно розвинених особистостей, розширення демократичних начал взаємодії дорослих та молоді, у навчальних закладах використовують різні педагогічні технології, які є найбільш оптимальними формами здоров'язберігального, здоров'язміцнювального та здоров'яформувального навчання та виховання. Найбільш визначеними в оздоровчо-фізкультурній практиці є такі види технологій: медико-гігієнічні, фізкультурно-спортивні, забезпечення життєдіяльності, здоров'язберігальні та освітні.

Мета дослідження. Визначення особливостей розвитку пізнавальної діяльності студентів СМГ вищих навчальних закладів.

Результати дослідження. Потреби у фізичній культурі – головна спонукальна, спрямовувальна й регульовальна сила поведінки особистості. Вони мають широкий спектр: потреба в рухах і фізичних навантаженнях; у спілкуванні, контактах і проведенні вільного часу в колі друзів; в іграх, розвагах, відпочинку, емоційній розрядці; у самоствердженні, зміцненні позицій свого Я; у пізнанні; в естетичній насолоді; у поліпшенні якості фізкультурно-спортивних занять, у комфорті тощо. Задоволення потреб супроводжується позитивними емоціями (радість, щастя), незадоволення – негативними (відчай, розчарування, печаль). Людина зазвичай вибирає той вид діяльності, який більшою мірою дозволяє задовольнити виниклу потребу й отримати позитивні емоції.

Система мотивів, що виникає на основі потреб, визначає напрямок особистості, стимулює й мобілізує її на вияв активності у фізичній культурі. Можна виокремити такі мотиви:

- фізичного вдосконалення, пов'язані з прагненням прискорити темпи свого розвитку, зайняти гідне місце у своєму оточенні, домогтися визнання, поваги;
- дружньої солідарності, продиктовані бажанням бути разом із друзями, спілкуватися, співпрацювати з ними;
- повинності, пов'язаний із необхідністю відвідувати заняття з фізичної культури, виконувати вимоги навчальної програми;
- суперництва, що характеризує прагнення виділитися, самоствердитися у своєму середовищі, домогтися авторитету, підняти свій престиж, бути першим, досягти якомога більшого;
- наслідування, пов'язаний із прагненням бути схожим на тих, хто досяг певних успіхів у фізкультурно-спортивної

діяльності або має особливі якості і достоїнства, придбані в результаті занять;

- спортивні, що визначають прагнення домогтися якихось значимих результатів;
- процесуальні, при яких увага зосереджена не на результаті своєї діяльності, а на самому процесі;
- ігрові, що є засобом розваги, нервової розрядки, відпочинку;
- комфортності, що визначають бажання займатися фізичними вправами в сприятливих умовах, та ін.

Характерно, що при визначенні мотивів до систематичного відвідування занять із фізичного виховання під час анкетного опитування студентів першого курсу спеціальної медичної групи встановлено, що на початку навчального року більше 68,0 % із них цікавляться питаннями з методики самостійних занять фізичними вправами, у 79,8 % із них значний інтерес викликають питання самоконтролю та самооцінки за ефектом впливу фізичних навантажень на організм безпосередньо після занять. Мотиви до занять фізичними вправами в студентів у динаміці навчання у ВНЗ мають тенденцію до перерозподілу. Мотивація до відвідування занять із фізичного виховання для отримання заліку на другому, а особливо на третьому курсах змінюється в студентів на мотивацію до оцінки значущості впливу фізичної культури на організм як засобу зміцнення здоров'я, підвищення функціональних можливостей організму та розвитку фізичних якостей, корекції постави, вдосконалення будови тіла.

Практичні спостереження під час роботи зі студентами спеціального медичного відділення показали, що найбільший оздоровчий ефект, на думку викладачів, на заняттях фізичними вправами має їхнє безпосереднє систематичне виконання. Значно менше уваги приділено набуттю теоретичних знань та забезпеченню емоційного задоволення. Однак у цих умовах безпосередньо процес виховання під час виконання фізичних вправ значно знижується. Сподівання, що знання й емоційне задоволення з'являється в студентів спеціального медичного відділення без допомоги викладача, як правило, не виправдані.

Для формування організації та розвитку спеціально сформованих знань, умінь та навичок, для здоров'язбережувального способу життя, на основі оволодіння знаннями щодо особливостей специфіки використання фізичних вправ відповідно до діагнозу хвороби студентів СМГ у процесі оволодіння пізнавальною діяльністю в системі фізичного виховання у ВНЗ було розроблено діагностичну шкалу оцінки рівня формування пізнавальної діяльності студентів I–II курсів, де:

- мотиваційно-цільова (репродуктивна) пізнавальна діяльність характеризується низьким та нижчим за середній рівнем успішності навчання, самооцінки;
- змістовна (евристична) пізнавальна діяльність характеризується середнім рівнем успішності навчання, відвідуваності занять, самооцінки, вияву сили волі при проведенні змагань (прагнення до участі й перемоги);
- оцінно-креативна (творча) пізнавальна діяльність – вищим за середній та високим рівнем успішності навчання та відвідуваності занять, самооцінки, мотивом досягнення та саморозвитку.

Ґрунтуючись на основній ідеї проблеми формування пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів у процесі фізичного виховання, сформульовано й обґрунтовано такі дидактичні умови:

- формування пізнавального інтересу (позитивне ставлення до навчального предмету, його значення для особистості студента, використання особистісних підходів до навчання);
- професійна орієнтація в організації навчальної діяльності (адапований теоретичний зміст навчальної дисципліни до певної спеціальності, самостійна робота, проблемне та ситуаційне навчання, дослідницька діяльність, творчі й практичні роботи, оволодіння новими засобами діяльності, професійна спрямованість знань);
- демократичні взаємини між учасниками навчального процесу (спільна продуктивна діяльність, педагогічний оптимізм, контроль знань).

Шляхи оптимізації формування в студентів СМГ прагнення до систематичних занять фізичними вправами ґрунтувалися на комплексно-цільових програмах, ефективність функціонування яких забезпечується керівництвом вищого навчального закладу, кафедрою фізичного виховання спеціального медичного відділення, її професорсько-викладацьким складом тощо.

Розроблення і пропаганда нових методик, підручників, фізкультурно-оздоровчого та спортивного обладнання впроваджувалися в навчально-виховний процес, створювали єдиний науково-методичний комплекс кафедри фізичного виховання СМГ. Науково-методичне забезпечення організації пізнавальної діяльності складалося з таких компонентів:

- навчального плану та програми з фізичного виховання;
- визначення засобів та методів, які оптимально сприяють реалізації навчальної програми;
- концепції фізичного виховання студентів спеціального медичного відділення у ВНЗ з урахуванням регіональних компонентів;
- забезпеченості та умов викладання фізичного виховання студентам спеціального медичного відділення (фізкультурно-медичне забезпечення – спортивний комплекс, стадіон або спортивна площадка, басейн, тренажерний зал, кабінет релаксації, інгаляторій, медичний кабінет тощо; провідний підручник або альтернативні посібники, моніторингова інформаційна забезпеченість для підвищення ефективності процесу фізичного виховання в динаміці I–II курсів навчання у ВНЗ);
- змісту фізичного виховання, його відповідності основним принципам дозування фізичних навантажень, враховуючи медичний діагноз захворювання організму студента, рівень функціональних та фізичних можливостей організму;
- характеру спрямування фізичних навантажень під час виконання модулів, запланованих у системі фізкультурно-оздоровчо-освітнього процесу;
- практичних занять із фізичного виховання як основної форми організації навчально-виховного процесу (їх типів та видів, форм організації рухової діяльності студентів у позааудиторний час, структури практичних занять при самостійних формах виконання фізичних вправ);
- методик та методів проведення практичних занять із фізичного виховання, які за спрямуванням відповідають нозологічним діагнозам захворювань;
- планів теоретичних та практичних занять із фізичного виховання;
- розвитку мотивів та інтересу в студентів СМГ до систематичних відвідувань занять із фізичного виховання у

процесі навчання на I–II курсах ВНЗ;

- критеріїв оцінювання знань, рухових умінь і навичок до систематичного використання фізичних вправ різної спрямованості в повсякденному житті студентів;
- методичних розробок із питань організації та проведення самостійних занять фізичними вправами в позанавчальний час;
- практичних занять та блоку модульно-рейтингового контролю за динамікою змін фізичного стану студентів відповідно до вимог навчальних нормативів, державних тестів, критеріїв оцінювання рухової та функціональної підготовленості студентів спеціальної медичної групи;
- контролю процесу викладання фізичного виховання студентам СМГ та керівництво ним.

Висновки. Одним із головних завдань процесу стимулювання пізнавальної діяльності студентів на заняттях із фізичного виховання є активізація фізкультурного інтересу, оскільки без цього психологічного механізму не може здійснюватися розвиток мотиваційної та емоційної сфер людини у фізкультурній діяльності. Розв'язання цієї проблеми поєднано з двома головними завданнями при підготовці студентів до професійної діяльності та організації самостійного життя: по-перше, сприяти найбільш повноцінному відображенню й розкриттю у свідомості студентів значення фізкультурної діяльності для майбутнього професійного та особистісного становлення; по-друге, на цій основі спонукати та підтримувати відповідне ставлення до всіх структурних компонентів фізкультурної діяльності, яке було б наповнене готовністю самостійно здобувати інформацію, вільно оперувати набутими фізкультурними знаннями, реалізовувати уміння та навички в практичній діяльності. Розв'язання цих завдань значною мірою забезпечує поєднання розвитку та навчання, показником та однією з форм відображення якого є фізкультурний інтерес.

Література.

1. Безропильний О. П. Виховання в учнів інтересу до фізичної культури шляхом удосконалення методичного забезпечення шкільних спортивних майданчиків / О. П. Безропильний // Фізичне виховання дітей і молоді. – К., 1990. – Вип.13. – С. 33.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : У 2 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 280 с. Кн.2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 344 с.
3. Божович Л. И. Проблемы формирования личности. / Л. И. Божович – Воронеж : НПО МОДЭК, 1995. – 352 с.
4. Власюк Г. І. Виховання у старшокласниць прагнення до здорового способу життя: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Г. І Власюк. – К., 1995. – 191 с.
5. Дубогай О. Д. Методика фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп / О. Д. Дубогай, А. В. Цьось, М. В. Евтушок. – Луцьк : Східно-європейський Національний університет імені Лесі Українки, 2012. – С. 276–277
6. Дубогай О. Д. Мотивація до занять фізичними вправами. Бібліотека шкільного світу. / О. Д. Дубогай //Здоров'я та фізична культура. Бібліотека. – К. : 2006. – 145с. – (Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини).
7. Матова М. А. Взаимосвязь характеристик психомоторики и познавательных способностей у школьников-подростков / М. А. Матова // Теория и практика физической культуры. - 1988. - № 9. - С. 22-24.
8. Сериков В. В. Личностно ориентированное образование / В. В. Сериков // Педагогика. – 1994. – №5. – С. 16–21.
9. Dubohai Oleksandra. Formation of a value-oriented competence of students from special medical groups in doing regular exercises./ Dubohai Oleksandra, Yevtushok Maryna, Filatova Zoya. // Journal of Health Sciences. Radom University in Radom. – Poland, 2014 – № 4(15). – P.141–148
10. Goodstadt M. S. Health promotion and the bottom line: What works? Health communication? – 1995.

Єрмоленко О.В., Єрмоленко М. В.

Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ В НАЦІОНАЛЬНІЙ СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

У статті розглядаються питання застосування адаптованих організаційно-управлінських інновацій в національній сфері фізичного виховання та спорту.

Ключові слова: організаційні нововведення, управлінські інновації, фізичне виховання та спорт.

Єрмоленко А.В., Єрмоленко М.В., *Научно-теоретические аспекты применения организационно-управленческих инноваций в национальной сфере физического воспитания и спорта.* В статье рассматриваются вопросы применения адаптированных организационно-управленческих инноваций в национальной системе физического воспитания и спорта.

Ключевые слова: организационные нововведения, управленческие инновации, физическое воспитание и спорт.

Yermolenko O. V., Yermolenko M. V. *Scientific-theoretical aspects of organizational and management innovations in the national system of physical education and sport.* The article discusses the use of adapted organization and management innovations in the national system of physical education and sport. According to the scientists of national system of physical education and sport should be the basis of psychophysical reproduction potential of the people, promote health and improve the physical fitness of the population out of the national system of physical education and sport at the level of world health standards. Ukraine has not fully defined the priority goals and tasks of physical education and sport, still kept some negative trends braking process, which include issues of effective management system. Analysis of the design of regulations and conceptual directions of the system indicates that among the main issues to be addressed, there are a number of problems of effective management system. Therefore, with these shortcomings organizational and